

5501

ACC. N:R.

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Emil Gøstedt,*
 Härad: *Ö Gøinge* Adress: *Glimåkra.*
 Socken: *Glimåkra* Berättat av: *John Johnson*
 Uppteckningsår: *1938.* Född år i *Glimåkra.*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare
(Svar i Ulmas kartfrågelistor nr. 1-6.)

Skriv endast på denna sida!

16 sid.

5501

ACC. N:R.

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Emil Gøstedt,*
 Härad: *Ö Gøinge* Adress: *Glimåkra.*
 Socken: *Glimåkra* Berättat av: *John Johnson*
 Uppteckningsår: *1938.* Född år i *Glimåkra.*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare
(Svar i Ulmas kartfrågelistor nr. 1-6.)

Skriv endast på denna sida!

16 sid.

ACC. N:R. 5501

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Jöstedt
 Härad: O. Evinge Adress: Etimåkra
 Socken: Etimåkra Berättat av: John Johansson
 Uppteckningsår: 1938 Född år i Etimåkra

1.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare:

En gammal nu avliden man John Johansson "Store John" i Tockarp varnade oss alltid för att slå ut varmt vatten, skällvatten, bykevatten o.s.v. på gräsmattorna, "ty då dödar eller skällar man 'våjtrarna' (vairtrarna) vättarna (vetsmål våjtrarna), som han trodde och allmänt för troddes ha och verka under gräsmattorna. Det ansågs farligt att sålunda skälla dessa väsen och olyckor följde därav både för skällaren och gården. Darnvattnet skulle man slå ut på sand (vägen).

Skriv endast på denna sida!

5501

ACC. N:R.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Emil Sjöstedt

Härad: Ögönge

Adress: Box 19 - Glimåkra

Socken: Glimåkra

Berättat av:

Uppteckningsår: 1938.

Född år i

2.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare:

Småfolkhet såsom vissa gamla
kallade dylika jordväsen t. ex. "Man
skall alltid hålla husafred med små-
folkhet." "Det är kinst o. akta sig för o. göra
sig osamt med småfolkhet." "Jäva ike
kvit väjtrarna från hemmet, gården."

Härmed menades och syftades nog ofta
på både vättarna, pysslingarna och tomtar-
na m. fl. väsen, som ju alla vara små-
vättu.

"Gårdens vätte." Detta uttryck, som man
någon gång hört avsig i allmänhet stå väsen å
åker & äng, som bidrog till god avväring.

Skriv endast på denna sida!

5501

ACC. N:R.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fruiljöstedt
 Härad: Östra Göringe Adress: Glimåkra
 Socken: Glimåkra Berättat av:
 Uppteckningsår: 1938 Född år i

3
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

Underbyggare:

Hän i orten Glimåkra, Orkened och
 och Louskulls socknar, inom vilka jag född
 1876, under olika tider av min levnad varit
 boende, förekomma olika namn på dessa
 väsen, som troddes bo i jorden: såsom
 vättarna, jordvättarna, ortsriket vätt-
 rasna, vajtarna. Singulära förekom
 mera sällan då de ansågos förefinnas
 i stens myckenhet. Innafolket kallade
 en gammal man, Ola Jönsson i Blankhult
 dessa väsen för.

5501

ACC. N:R.

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Emlisjöstedt

Härad:

O. Gönge

Adress:

Bot 19 - Glimåkra

Socken:

Glimåkra

Berättat av:

Uppteckningsår:

1938

Född år

i

4.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare I

1. Ja, de gamle, av vilka de flesta nu avlidit, trodde ju på flere slags jordväsen och talade om dem vid sina trefällen, såsom vättar, "våjtrav", jordbyggare, jordandar, tomtar, nissar, pysslingar, jättar, troll o. s. v.
2. Dessa som ansågos vistas eller bo i jord med värlighet (sällan bar sandjord), nämndes oftast vättar, vitspråk av de gamla "våjtrav"/jordbyggare och jordandar, de psykiska m. fl. namn kunde man också få höra av olika gamla.

5501

ACC. N:R.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Emil Hjörtelid

Härad: Artra Gåringe

Adress:

Socken: Glimåkra

Berättat av:

Uppteckningsår: 1938.

Född år i

5.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare I.

7. Alla sådana jord- bergs- och skog-
väsen sammanfattas ofta under
en gemensam benämning: troll och
deras verksamhet som trollspel, trolleri.
Gastar vare ju även andar som vi
barn oftast hänföra till trollens ku-
tegori ehuru de ju väl skunda vara
avlidna, ihjälslagna personer eller
på annat sätt vinkommas andar, som
ginga igen.

ACC. N:R. 5501

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Sjöstedt
 Härad: O. Gäringe Adress:
 Socken: Glimåkra Berättat av:
 Uppteckningsår: 1938 Född år i

6.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare II

3. Hur där gestalt ha de!

Därom ha moringarna varit blask.

"Storejohu" förklarar på fråga hurudana
 och vad väjtrarna var: att de är det
 små "tussfolk" = "sussefolket" som bli-
 ser liv o. murt i jord o. åring efter vin-
 terns dödsömn. vintersömn. vinter-
 vilan. Sålunda ansågs de ha delvis
 människa- och delvis djurs karaktär, små
 och fula

5501

ACC. N:R. _____

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Emilsjöstedt

Härad: Ö. Göringe

Adress: _____

Socken: Glimåkra.

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1938.

Född år _____

i _____

7.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare II.

7. Grodorna ansågs t.o.m. av våra föräldrar ha mer än naturliga "instinkter". Det var mycket farligt, ansågs det, att göra en groda, padda, väggat för när. Det var farligt att ens bära ut dem i skog och mark om de var aldrig så envisa och närvisa vid och i husen. Det hände en gång att ett par "fula påskar" lette himmelsprätt med en stor ful groda, som flög högt till väders och troligen vinkom. Efter den händelsen trodde vi alla att världen eller åtminstone hemmet skulle förgås. Men ingenting hände!

Skriv endast på denna sida!

5501

ACC. N:R. _____

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Jöstedt
 Härad: Ö. Görings Adress: _____
 Socken: Glimåkra Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1938 Född år _____ i _____

8.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare III.

5. Det har trötts och berättats av gamla folk, bl.a. "Store John" att vätterna hade hundar "som mera liknade paddor än hundar," och som kallades vittershundar "Det hövdes tydligt skillnad på dessa och vanliga hundars skall, i t.h. att vittershundarna alltid skäller = jödde, två gåfs i samma tag." (skäller två gåfs i taget)

"Det går aldrig på tag i dessa hundar, ty hör man dem i norr och smyger dit, så skäller de strax i norr och går man efter dit, så är de långt åt annat håll och glösa."

ACC. N:R. 5501

Landskap: Skåne Upptecknat av: Enisjörled
 Härad: Ö. Gönne Adress:
 Socken: Glimåkra Berättat av:
 Uppteckningsår: 1938 Född år i

9.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare IV.

1. Dessa väsen ansågos vara godartade så länge man behandlade dem väl och hänsynfullt. Därför aptade de gamla, (ex. Store John) sig alltid för att göra dem direkt skada och varnade de unga även därför. "Slån inte ut het vatten i gräset eller där något grönt växer, ty då skälla ni vaxtrarna och det är farligt" är ju en direkt varning till den oförståndiga ungdomen och som givits av mer än en gammal slaktare och tvättersdam ända in i våra dagar.

ACC. N:R. 5501

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emilsjötedt
 Härad: Östra Göinge Adress:
 Socken: Glimåkra Berättat av:
 Uppteckningsår: 1938 Född år i

10.
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

Underbyggare IV.

4. Om man av slakhet gjorde vätterna illa, så troddes följden, som inte utblev, bli sjukdom och olycka inte blott för den skyldige utan även för hela gården. Detta gällde i lika mått om man av slakhet skadade grodor. Min mor, född 1847 i Aroskullts sn. brukade alltid vanna oss barn för att skada eller vara "slaka mot sådana väsen." ty då bli vi så sjuka och det kan gå så illa, kreaturen kunna döja i gården som berömma oss."

ACC. N:R. 5501

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Sjötvedt
 Härad: A. Jönköping Adress:
 Socken: Glimåkra Berättat av:
 Uppteckningsår: 1938 Född år i

11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare II.

5. Alla sjukdomar som påkomma ovanligt hastigt eller visade sig på ett ovanligt sätt hade övernaturliga väsen orsakat.
 "Han har råkat ut för "skrämt".

"Han har fått "påfall".

En gammal kvinna, "Sona-Lassa-Palla" (hennes man botade villavaskod) brukade 1880-talet, gå omkring i Rönshults socken och bota sjukdomar. Alla hade andeväsen vållat och därför måste de botas efter särskilda metoder. Dels mumlade (lurte), hon visade besvärjelsen, dels råkades den sjuke, dels brändes vissa den sjukas klädespersedlar.

5501

ACC. N:R.

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Emilsjöstedt

Härad:

O. Göringe

Adress:

Socken:

Glimåkra Roudhult

Berättat av:

Uppteckningsår:

1938.

Född år

i

12.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare IV.

6. När en sådan sjukdom förlöpligt mot
ett lyckligt stadium och patienten var
på bättringsvägen brukade käringen ^{efter} för-
skat ut var han möjligen råkat ut för
"skrämt", blanda ihop många ingredi-
enser under vissa ceremonier och sen
kasta ut "trollsoppa" på detta stället.

"Kasta ut för skrämt, kallade hon det.
Jag minnes ^{tydligt} dessa käringens ma-
nipulationer ehuru jag endast var 5,6 år.
Hon hade en ryplig svada, talade som en präst
om allt, okull och man trodde hon kunde
trolla och vägas ej motsätta sig hennes önskan
att bota folk.

Skriv endast på denna sida!

5501

ACC. N:R.

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Emil Sjöstedt

Härad:

Ö. Göringe

Adress:

Glimåkra.

Socken:

Glimåkra

Berättat av:

Uppteckningsår:

1938.

Född år

i

13
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare IV.

7.

De gamle vara mycket angelägna
om att tystnad skulle råda i gården
efter det solen gått ned. Vi stojande
och lekande barn blevo alltid av Mor
inkörda vid skymningen och tyst skulle
det sin vara kring hemmet och ville vi
inte genast lyda, så öberopade hon bara
"att de små väsenen nu skulle börja
sitt arbete och dom fick man inte störa.
och då blev särskilt jag, som var minst,
ängslig och märskad och löp in fortare
än kvickt.

Skriv endast på denna sida!

5501

ACC. N:R.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Eriksjöstedt
 Härad: Ö. Göinge Adress: _____
 Socken: Glimåkra Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1938 Född år _____ i _____

14.
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

Underbyggnad IV.

7. Före var man också angelägen om att allt arbete ej blott i skog, där alltid jordom togs grödor, på åker och äng vid hemmet utan även i uthusen på gården t.ex. tröskning (med slaga-plätle) skulle upphöra då skymningen föll.

Detta därför att jordfolket ville vara i rörelse och uträtta sitt arbete till gårdens köpta efter solnedgången. Det hände ju t.o.m. ofta att dessa småvässen visade sig för de arbetande i mörka vrår och vinklar, och då om ej för slutas arb. kvickt. Annars kunde det hända att mycken oröda hänså på morgonen.

5501

ACC. N:R. _____

Landskap: Skåne. Upptecknat av: Emil Sjötvedt
 Härad: Ö. Göinge Adress: Glimåkra
 Socken: Glimåkra Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1938. Född år _____ i _____

15.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare VI.

1. Ofta har man hört gamla jägare be-
 kätta att snården varit "vittrons katt"
 eller att snården är "trollens katt."
4. Jag har hört berättas att andevisen
 vid annars polig och klar dag från
 någon plats i skog eller mark ropat
 åt husbonden på gården: "Kör in säden
 i dag, Ola, för i morgon rågnar det."
 samt vid annat tillfälle: "Brenen går
 till i prokviksen i kväll."

ACC. N:R. 5501

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Sjöstedt
 Härad: O. Gönge Adress: Glimåkra
 Socken: Glimåkra Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1938. Född år _____ i _____

16.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Underbyggare P.

4. På en gård i en skogsby hade
 drängen en kväll i skymningen just
 på stensättningen i kuddgårdens dörr
 sett en liten grå underlig varelse under
 ett moligt uppträdande, men då dräng-
 en gick närmare försvann gestalten i
 präja. Nästa dag såg han gårdens
 kjes vid utgåendet genom orannium.